

DİJİTAL ÇAĞDA İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN İNSAN KARAKTERİNİN DEĞİŞİMİNE ETKİSİ

Hasan EYÜPOĞLU*

Özet

İnsan, yaşadığı toplum değiştikçe değişen bir varlıktır. Değişimin kaynağı ne olursa olsun insanın karakteri etkilenmektedir. Yaşadığımız çağa bakacak olursak en büyük değişim teknolojik gelişmelerde yaşanmaktadır. Böylece insan karakterinin değişimine en büyük etkiyi teknolojik gelişmeler yapmaktadır. Bu çalışma, bireylerin teknolojik anlamda gerçekleşen değişimlerden karakter olarak nasıl etkilendiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Değişen teknolojik imkânlar toplumsal hareket anlayışını, iletişim teknolojilerini ve dolayısıyla bunları kullanan insanları doğrudan etkilemektedir. Çalışmada, geleneksel medya döneminden dijital medya dönemine kadar bireylerin yaşadığı bazı karakteristik değişimler ele alınmıştır. Yaşanan değişimin bireye ne gibi özellikler kattığı, bireyin hangi özelliklerini kaybettiği ve toplumun nasıl bir değişime uğradığı araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda bireylerin toplumsal etkileşime katılımında karakteristik değişimlere uğradıkları alanyazın taramasına dayalı olarak teorik düzeyde tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: iletişim teknolojileri, dijital medya, insan karakteri

The Effect Of Communication Technologies In Digital Age On Human Character

Abstract

People, is a changing entity as society changes. Whatever the source of change, the human character is affected. If we look at the age we live in, the greatest change is in technological developments. Thus technological developments are making the greatest impact on human character change. This study is aiming how individuals are affected in character by technological changes. The changing technological possibilities directly influence the understanding of social movement, the communication technologies and therefore the people who use them. It has been researched how living changes have added characteristics to individuals, which characteristics of individuals have lost and how society is changing. As a result of the study, it is discussed at the theoretical level based on the scanning of literature that individuals undergo characteristic changes in social interaction participation.

Keywords: communication technologies, digital media, human character

Dijital Çağda İletişim Teknolojilerinin İnsan Karakterinin Değişimine Etkisi

Giriş

Dünyada toplumsal anlamda dijital bir sürece girildiğinin başlangıcı olarak 2000'li yılları göstermek mümkündür. Yeni iletişim teknolojilerinin ve bu teknolojileri kullanan insan sayısının 2000 yılı sonrası bir hayli artması toplumların medya ve haberleşme sistemlerinde

* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Öğrencisi, hasaneyupoglu@gmail.com

oluşacak değişimle dönüşüme uğrayacağına habercisi olarak görülmüştür. Son yıllarda dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de yeni iletişim teknolojilerinin ve toplumsal hareket biçimlerinin, bireyler ve toplumsal olaylarla ilişkisi ve bu olayların oluşumuna yaptıkları etki tartışılmaktadır. Bireylerin, değişen iletişim anlayışı ile geleneksel karakteristik özellikleri dijital çağa uygun bir şekilde değişime uğramıştır. İletişim imkânlarının değişime uğraması etkinlik davranışını farklılaştırmış, böylelikle talep ve tepkilerini ortaya koymak isteyen birey geleneksel yöntemlerin dışında, yeni medya temelli bazı yöntemlere yönelmiştir. Son 6 yıllık dönemde ülkemizde ve dünya çapında gerçekleşen toplumsal hareketlerin toplum yapısında meydana getirdikleri köklü değişimleri gözlemlemekteyiz. Bazı yabancı yayın kuruluşları, (<http://www.theguardian.com/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline,02/02/2017>; <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkeycage/wp/2013/10/21/why-the-modest-harvest-of-the-arab-spring,02/02/2017>) özellikle Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da meydana gelen toplumsal olayların sosyal medya vasıtasıyla örgütlenen bireyler tarafından organize edildiğini vurgularken bu halk hareketlerini ‘sosyal medya devrimi’ olarak adlandırdı.

Arap Baharı adı ile bilinen Kuzey Afrika ülkelerinin halkları tarafından başlatılan siyasi ve ekonomik temelli devrim de sosyal medya vasıtasıyla tüm ülkelere olağan süreden çok daha kısa bir zamanda yayılarak büyük etki oluşturdu. Yapılan bazı çalışmalarda (Fosshagen, 2014; Vijay,2012’den aktaran Babacan, 2015:295) Kuzey Afrika ülkelerinde çıkan halk ayaklanmalarının, daha önce benzeri görülmemiş büyüklükte bir kitleyi harekete geçirebilmesinin dijital teknolojilerle mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Yaşanan bu süreçte yapılan tüm vurguların odak noktası, yeni iletişim teknolojileri açısından bu toplumsal hareketlerin bir ilk niteliği taşımasıydı. Yeni medya araçları ilk kez böylesine büyük bir kitleyi örgütleyebilmiş ve yönetim biçimlerine karşı harekete geçirebilmişti.

Çalışmanın odak noktası, yenilenen iletişim teknolojileri ve bu teknolojilere bağlı gelişen yeni medya sistemleri vasıtasıyla bireylerin sosyal medyadaki karşılıklı ilişkilerinde, toplumsal hareketlere katılımlarında ve yeni medya ortamlarındaki diğer davranış biçimlerinde farklı bir kişilik kazandıklarına dikkat çekmektir. Yeni iletişim anlayışı ile birey sosyal medya ortamlarında kurmuş olduğu profillerle haberleşmekte, görüşlerini paylaşmakta ve dijital anlamda aktivizmin mecralarında var olan iktidar biçimlerine karşı tepkisini dile getirmektedir. Facebook, Twitter, YouTube gibi sosyal paylaşım ağları milyonlarca insanı toplayarak yeni bir kamusal alan sağlarken, muhaliflerin sesini duyurduğu yeni agoralar olarak değerlendirilmektedir. Yeni medyanın en önemli rolleri, değişik iletişim olanakları sağlaması, yeni temsiller yaratması ve muhalif politik sesleri duyurması olmaktadır.(Karagöz, 2013:145) Çalışmada bireylerin karakter değişimlerine etki eden üç farklı konu ele alınmıştır. Bunlar; iletişim teknolojilerinin gelişimi, toplumsal hareket anlayışının değişimi ve teknolojik determinizmdir.

İletişim Teknolojilerinin Toplumsal Hareket İçerisindeki Bireyle İlişkisi ve Medya Kuramı

Marshall McLuhan, medyanın nasıl çalıştığını öğrenmeden toplumdaki sosyal ve kültürel değişimleri anlamının mümkün olmadığını belirtmektedir. Kitle iletişim araçlarının gücü üzerine çalışmaları bulunan Innis’in yaklaşımı üzerine yoğunlaşan McLuhan; yazıyla parçalı

bir toplum modelini, matbaayla birlikte toplumun bireyciliğe yönelimini ve elektronik medyanın yükselişiyle ise toplumun yeniden biçimlendiğini belirtmektedir. (Bourse ve Yücel, 2012:107) Bu yaklaşıma göre medyanın en önemli özelliği bireylerin neyi nasıl düşüneceğini ve nasıl davranacağını belirlemesidir. Bu yaklaşımda medyanın yapısından çok, iletinin olanakları ön plandadır. McLuhan'a göre medya bireyleri biçimlendirmektedir. Özellikle de teknolojiyle birlikte bireyler teknokrata dönüşmektedir. Bu bağlamda medya kuramı; iletişim ortamlarında aktarılan iletiler doğrultusunda düşünmenin sistemli bir yolu olarak tanımlanmaktadır.(Yengin, 2012:27)

İnnis, insanların kullandığı iletişim teknolojilerini toplumsal ve ekonomik yapının temel belirleyicisi olarak kabul etmektedir. Teknoloji her zaman içeriği belirler ve teknolojinin belirlediği bilgi iktidarın dağılımını da belirlemektedir.(Yaylagül, 2010:68) Bu durum teknolojinin ne denli önemli bir yönetim aracı olduğunu göstermektedir. İktidar ve teknoloji ilişkisine yoğunlaşan Innis, bireyi ve toplumu yönetmenin bu aygıtlara bağlı gerçekleştiğini ifade etmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki toplumu yöneten kesimlerin dijital teknolojileri bireyleri hâkimiyet altında tutmak amacıyla kullanmaları her daim istenilen sonucu vermeyebilmektedir. Şöyle ki; iktidar unsurları istedikleri enformasyonu kitlelerin kullanımına sunmakta ya da istenmeyen iletişim olanaklarını keserek etkileşim ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Ancak halk gelişen teknolojinin çok çeşitli iletişim imkânlarına sahip olduğundan mutlaka bir iletişim yöntemi bularak (sosyal medya, kaçak yazılımlı iletişim programları v.s.) örgütlenmeyi sağlayabilmektedir. Burada da görüldüğü üzere birey dijital ortamlara adapte oldukça karakteristik özelliklerine dijital ortamların ürünleriyle değişimler katmaktadır. Yani istediği sonucu alma yolundaki engelleri aşmak için yine dijital çözümler üreterek bu çözümleri alışkanlık haline getirmektedir.

İnnis'in belirttiği gibi iktidarın kitleleri yönetme aracı olarak iletişim teknolojilerini kullanma davranışına karşın, kitlelerin de iktidara karşı yeni iletişim teknolojilerinden faydalandıklarını belirtmek gerekmektedir. Nitekim yakın dönemde yaşadığımız toplumsal değişimler ve halk hareketleri, sosyal medya desteği ile gerçekleştirilmiştir. İktidar biçimlerine veya iktidar güçlerinin aldıkları kararlara karşı direnç gösterme eğilimi içerisinde olanlar ya da alınan bazı kararları değiştirme amacını taşıyan halk kesimi, hızlı bir biçimde örgütlenmek için sosyal medyayı aktif olarak kullanmıştır. Sert gücü elinde bulunduran iktidar sahipleri veya güç odakları ise amaçlarını gerçekleştirmek için sadece kendi güçlerine dayanmaktadırlar. Somut halk topluluklarına karşı müdahalede bulunan bastırıcı güç unsurları halkın bu toplu hareketinin tasarlandığı dijital teknolojiler ayağına müdahale edemedikleri için var olan halk hareketlerini ancak geçici olarak bastırabilmişlerdir. Bu da gösteriyor ki sanal ortamda dijital iletişim olanakları ile örgütlenen halkın sadece görünen kısmına müdahale edilebilmektedir. Oysa bu hareketlere sanal ortamda destek veren topluluk var olduğu müddetçe sert güç unsurları çaresiz kalmaktadır. Çünkü bu unsurlar, olay meydana gelmedikçe harekete geçememektedir. Medya kuramına göre, medyayı kontrol altına alarak bireyleri yönlendirme amacı taşıyan iktidar örgütleri, karşılarında sosyal medyayı aktif kullanan bir toplumla karşılaşmaktadır. Bunu medya-sosyal medya mücadelesi olarak nitelemek mümkündür. İktidar, çeşitli yasal hükümlerle birçok medya kuruluşunu ya da mecralarını kontrol altına alabilirken halkın kullanımına açık olan sosyal medyadaki kendi gücüne muhalif olan ve karakterini farklı bir profille sergileyen bireye karşı etkisini yitirmektedir. Birey, kişisel bilgilerini ve karakteristik özelliklerini sosyal medyada farklı belirterek direnişini etkili

kılmayı amaçlamaktadır. Böylece sosyal medya kullanıcısı olarak bireylerin toplumsal hareketlere dijital ortamlarda destek vermeleri, onlara farklı karakteristik özellikler edinmeyi öğretmiştir.

Bireyin Kimlik Değişim Süreci ile Teknolojik Determinizmin İlişkisi

Teknolojinin tarihsel değişiminin ana unsuru olduğuna yönelik tezlerin teknolojik determinizm savunusu olduğu bilinmektedir. Bu görüşe göre teknoloji sosyo-kültürel ve sosyo-politik alanda en önemli belirleyicidir. Bu durum teknolojiye bütün toplumsal etkinlikleri belirleme gücü verir. (Yerlikaya, 2016:100) Bu toplumsal etkinlikler ekonomiden politikaya, popüler kültürden ticarete, devletten gündelik yaşama dek bütün kurum ve ilişkileri kapsayan bir düzeydedir. Teknolojik determinist anlayış çeşitli yaklaşımlara göre farklı değerlendirmelere maruz kalarak paylaşılır. Geleneksel çoğulcu yaklaşım, teknolojinin toplumsal düzenin önüne kaçınılmaz bir değişim süreci koyduğunu ve böylece değişimin gerçekleşeceği çevreyi ve değişim konularını belirlediğini belirtir. Bu anlamda geleneksel çoğulcu yaklaşıma göre teknoloji, bireylerin gelecek planlarını ve yaşam standartlarını belirlediği yeni düzeni yeni iletişim teknolojileri ile ele alır. Bu yaklaşıma karşı farklı öğeler içeren bir diğer görüş ise eleştirel yaklaşımdır. Bu yaklaşım yine teknolojinin insan hayatına ve geleceğine yön verdiği ve insan yaşamını tekdüze hale getirdiği yaklaşımından hareketle teknoloji karşıtı bir konuma yerleşir. Ele alınan her iki görüş de temelde teknolojinin belirleyiciliğini öne çıkarmaktadır.

İki farklı yaklaşıma göre teknolojinin, özellikle de yeni iletişim teknolojilerinin bireyin çevresiyle yakın temas halinde olduğu açıkça görülmektedir. Teknolojik gelişmelerin, bireyin en çok kullandığı doğal ihtiyaçlardan biri olan iletişime bu denli yakın olması ve iletişim tarzlarını kısa sürede değişime uğratması bireyin bu iletişim teknolojileri ile oluşturduğu kimliği de değiştirmektedir. Bu bağlamda sosyal iletişim mecralarının ilk oluşum evrelerinde sürece dâhil olma çabası içerisinde bulunan bireylerin oluşturduğu ilk kişisel profillerle günümüzde ulaşılan sosyal medya anlayışında kullanılan yeni profillerin ve kişisel özelliklerin değiştiğini gözlemlemek mümkündür. Bunun sebebi sadece bireylerin geçmişten günümüze kendilerinde oluşan kimliksel değişimler değildir. Bu kimliksel değişimlerin yanında teknolojinin sunduğu iletişim olanaklarına adapte olan birey, değişen bu iletişim teknolojileri yoluyla oluşturduğu kişisel sayfalarında o mecraya özgü bir dil ve davranış kullanır. Örneğin bir bireyin lise öğrenciliği dönemlerinde kullandığı kimlik ile üniversite mezunu bir birey olarak oluşturduğu kimlik farklılıklar gösterir. Bunun sebebi sadece yaşının büyümesi, bir olgunluğa erişmesi ya da hobilerinin değişmesi değildir. İletişim teknolojilerinin uğradığı değişimler bireylerin hayatlarında ne tür standartları tercih edeceklerini belirlediğinden oluşturulan yeni kimlikler de teknolojinin çizdiği belirli bir yolu takip etmek durumunda kalmaktadır.

Toplumsal Hareket Anlayışının Değişimiyle Bireyin Yenilenen Kimliği

Toplumsal hareketler, modern dönem öncesinde farklı medeniyetlerde ve toplumsal ortamlarda çeşitli iktidar sistemlerine, özellikle siyasal iktidar biçimlerine karşı, toplumsal

tabanlı direnişler halinde görülmektedir. Ancak günümüzde yapılan araştırmalar, ‘toplumsal hareketler’ olgusunu daha çok modern dönem içerisinde ele almaktadır. Modernleşme düşüncesi, modern öncesi insanlık tarihinden farklı olarak yeni bir yaşam formunun oluşmasına zemin hazırlamakta ve modern anlamda toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Modernleşme döneminde yenilenen toplumsal hareketler, modern öncesi dönemde olduğu gibi askeri, iktisadi ve iç işleri gibi sorunların dışında kaliteli yaşam şartları, kendini gerçekleştirme, insan hakları gibi konulara odaklanmaktadır. (Habermas, 2001:849) Bir diğer ifadeyle toplumsal hareketler, toplumu oluşturan bireylerin, toplumu belli açılardan değiştirmek amacıyla yapmış oldukları bilinçli, planlı ve sürekli çabalarıdır.

Toplumsal hareketler çoğunlukla siyasi iktidarların kararlarını etkilemeye yönelik ortaya çıkan siyasi içerikli katılımlardır. Siyasi katılım doğrudan siyasi kurumlar ve onların işleriyle bağlantılı olan oy vermek, siyasi gruba bağışta bulunmak, siyasi toplantılara katılmak vb. gibi davranışları kapsamaktadır.(Boulianne, 2009:96) Çevrimiçi siyasi katılım ise kamusal meselelere katılım ile hükümetin eylemini etkilemeye yönelik çevrimiçi faaliyetleri içermektedir.(Lutz vd. 2014:72)

Tanımda belirtildiği gibi çevrimiçi katılım, toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bir siyasi katılım çeşididir. Toplumsal hareketleri meydana getiren bireyin eylemleri yeni iletişim teknolojileri vasıtasıyla çevrimiçi siyasi katılıma dönüşmektedir. Yeni medya araçlarının kullanımı örgütlenmeyi kolaylaştırırken, bireyin sürece katılması onun kişiliğini dijital sistemlere adapte bir biçimde değişime uğratmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkmasından sonra bireylerin ortaya koydukları yeni kimlik biçimleri, kolektif toplumsal hareketleri yapısal bir değişime uğratarken, bir yandan da yeni bir aktivist karakteri örneği sergilemektedir. Bu yeni karakter, toplumsal hareketlerin yeni medya ortamlarına taşınmasıyla, toplumsal özne anlayışını yapısal değişime uğratarak Niedzwiecki'nin ifadesiyle (2011:57)‘ben özelim’algısıyla yeni bir özne oluşturmaktadır. Toplumsal hareketlerde önemli ve köklü değişiklikler oluşturacak olan bu yeni karakter anlayışı hiç şüphesiz birden ortaya çıkmış bir olgu değildir. Teknolojik gelişmelere zamanla ayak uyduran bireyler, teknolojinin getirdiği yeniliklerle birtakım değişiklikleri kabullenmişlerdir. Teknolojik imkânların artışı teknolojiyi taşınabilir hale getirmekte ve her zaman insanlara hizmet eder özellikle geliştirmektedir. Öyle ki, Marshall McLuhan, sosyal ağlar ve internet ortamına erişmemiz için gerekli olan yeni medya ortamlarının, bedeninin bir uzantısı haline geldiğini belirtmiştir. Örneğin, tekerlek, ayağın; yazılı eserler, gözün; giysiler, derinin; elektrik devreleri merkezi sinir sisteminin uzantısıdır.(McLuhan ve Fiore, 2012:28) Böylece gündelik yaşamda yeni medyanın yoğun bir şekilde kullanımı; toplumun sosyal ağlar şeklinde tanımlanmasına yol açmıştır. Sosyal paylaşım ağları ise, kendine özgü bir kültür oluşturmuş ve bu kültürün devamlılığına katkı sunmuştur. (Castells, 2005:79) Teknolojik gelişmeler ve teknolojinin gelişimine katkı sağlayan toplumlar yeni kültürü oluşturan mimarlardır. Bu teknolojinin ürettiği tekno-kültür içerisinde yaşamaya başlayan insanlar, kendi kültürlerini internetle oluşturmaya başlamıştır. (Lister vd.,2009 'dan aktaran Dağtaş ve diğerleri, 2015:12) Bu kültür içerisinde, sosyal medya ortamlarındaki profiller vasıtasıyla, kendini tanımlama ihtimali ile daha fazla karşılaşan birey böylelikle yavaş yavaş ben merkezli karakterini inşa etmiştir.

Sonuç

Yeni iletişim teknolojileri ile birey kendisine ben özelim algısı geliştirir. Çünkü katıldığı sosyal medya içeriklerinde ya da aktivist eylemlerde bir grubun üyesi olmasına rağmen yazdığı bir yorum veya tıkladığı bir buton üzerinde (like gibi) kendi profil ismi yazmaktadır. İsmi arzu ettiği kişi ya da gruba fark ettirme çabası “ben özelim” algısını pekiştiren bir davranıştır. İletişim teknolojilerinin henüz gelişmediği yıllarda bireyler kişisel etkileşimde bulunurken ya da bir aktivist olarak toplumsal hareketlere katılırken kendi isimlerini duyurmak için değil ait oldukları grubun taleplerini iletmek için eylemde bulunurlardı. Ancak 2000’li yıllardan sonra gelişen yeni iletişim teknolojileri, toplumsal hareketleri sosyal medya zeminine taşıdı. Sosyal medyada birey, üyesi olduğu grubu temsil ederken bir yandan da kendi isminin duyulması ya da görülmesinden haz duymaktadır. Öyle ki bazı sosyal medya platformlarında yorumu “like” alan kişinin ismi en yukarıda görünür. Bu da “like” almak için aktiviteye katılmayı doğurmaktadır. Çünkü bireyin ismi en yukarıda olursa sevdiği karakter, film yıldızı ya da siyasi odak onun ismini okuyacaktır. Bu durum bireyde “ben özelim” algısını pekiştiren önemli bir unsurdur. Bunun yanı sıra bireyler sosyal medya ortamlarında gerçekleştirilen toplumsal davranışlara elektronik ortamın sunduğu hizmetlerle cevap vermektedirler. Öyle ki bireyler paylaşılan bir bilgiyi “like” butonuyla beğenen, “share” butonuyla paylaşan ve gönderi kaynağına “subscribe” butonuyla abone olan bir karakter kazanmaktadırlar. Yine sosyal medyada bir bilgiyi ve ya tepkiyi paylaşmak, o fikri ve tepkiyi tasvip etmek için sadece ‘modaya uymak’ amacıyla yine ‘like’ ve buna benzer özellikler kullanılmaktadır. (Babacan,2015:300)

Yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi bireyler ifade ve tepkilerini belirtmek için geleneksel katılımdan daha farklı bir yöntem olan sosyal medya da paylaşımı tercih etmektedirler. Buna benzer davranış değişikliği kişilerarası iletişim açısından da aynı olabilmektedir. Mesela geleneksel ortamda konuşan bireyler selamlaştıkları gibi konuşmalarını bitirirken veda ünlemleri de kullanmaktadırlar. “Elektronik ortamlarda ise bireyler “Naber?” diyerek hızla başlattıkları bir iletişimi aynı şekilde hızla, hatta hiçbir şey deme gereği duymadan aniden sonlandırabilmektedirler. Oysa selam vererek diyaloga girdiğimiz bir kişiyi en azından “Hoşça kal” demeden terk etmek, ona aniden sırtımızı dönmek, daha evvelki iletişim alışkanlıklarımıza göre kabul edilemez kaba bir tutum olurdu”(Şimşek-Rathke, 2014, ss.2-3)

Buna benzer çok sayıda davranış değişimleri ve üretilen tekno-kültür, bireylerin karakteristik özelliklerini değiştirmektedir. Sosyal medya ortamında “ben özelim” vurgusu etrafında bir kimlik inşası, postmodern döneme son derece uygun bir algıdır. Ben merkezli ve ya narsist düşünce yapısına sahip bireyin birlikte hareket etme anlayışı ve çevresindekilerin görüşlerine önem verme davranışını geliştirebilmesi mümkün görünmemektedir.

Kaynakça

Babacan, M.Emin.(2015) *Yeni Medya Bağlamında Toplumsal Hareketler Ve Yeni İnsanın Karakter Analizi*, Folklor/Edebiyat Sayı:83 Yıl:2015/3

Bourse, M. & Yücel, H.(2012).*İletişim Bilimlerinin Serüveni*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 63 Eylül – Ekim 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Castells, M.(2005). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Birinci Cilt: Ağ Toplumunun Yükselişi*, Çev. E. Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Foshagen, K.(2014) *Arab Spring; Uprising, Powers, Interventions*, United Kingdom; Berghahn Publishing

Habermas, J.(2001) *İletişimsel Eylem Kuramı*, (Çeviren: M.Tüzel) İstanbul: Kabalcı

Karagöz, K.(2013).*Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri*. İletişim ve Diplomasi, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Dergisi, Yıl:1 Sayı:1 ss.131-156

Lister, M. Dowey, J. Giddings, S. Grant, I, Kelly, K.(2009) *New Media*. New York: Routledge' den aktaran Dağtaş, Erdal. Yıldırım, Ozan. *İnternet ve Sosyal Ağlar Dolaylı Gündelik Yaşam Pratikleri: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Mikro Alan Araştırması*, Folklor/Edebiyat Dergisi, cilt:21 sayı:83, yıl:2015

Mcluhan, M. Fiore, Q. (2012) *Medya Mesajı, Medya Mesajıdır*. Mediacat: İstanbul

Niedzwiecki, H.(2011). *Ben Özelim; Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi?* Çev. S.Erduman, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Vijay, P.(2012) *Arab Spring, Libyan Winter, USA*: Akpress

Yaylagül, L.(2010).*Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları

Yengin, D.(2012). *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum*. İstanbul: Derin Yayınları

Yerlikaya, T.(2016) *Teknolojik Determinizm ve Toplumsal Değişim*, Hece Dergisi, Dijital/Sayısal Kültür Özel Sayısı, Sayı:234-235-236

İnternet Kaynakları

BBC, <http://www.bbc.com/news/world-12482315>, Erişim Tarihi: 16.02.2017

Boulianne, S.(2009). *Does İnternet Use Affect Engagement? ameta-analysis of research. Political Communication*, 26: 2, 193-211. <http://dx.doi.org/10.1080/10584600902854363>, Erişim Tarihi: 26.02.2017

Lutz, C. Hoffmann, C.P ve Meckel, M.(2014) *Beyond Just Politics: A Systematic Literature Review On Line Participation*, First Monday, Vol.19, No:7 <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/5260/4094#p4>, Erişim Tarihi: 22.02.2017

Şimşek-Rathke, L.(2014), *Teknoloji ve Yeni İletişim Olanaklarının Düşündürdükleri*, <http://yenimedya.wordpress.com/2014/01/19/teknoloji-ve-yeni-iletisim-olanaklarinin-dusundurdukleri/>, Erişim Tarihi:21.02.2017

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 63 Eylül – Ekim 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,
Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü
Calal-Abad – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline> ,Erişim Tarihi: 02.02.2017

Washington Post, <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkeycage/wp/2013/10/21/why-the-modest-harvest-of-the-arab-spring>, Erişim Tarihi: 02.02.2017